

Úr Løgtinginum: Jóannes Eidesgaard um frágreiðing lógmans um uttanlandsmál

Jóannes Eidesgaard viðger frágreiðing lógmans um uttanlandsmál 1998/99:

Løgmaður eigur ikki at umsita uttanlandsmál

Hvor skal halda eftirlit við málsoðkjum hjá lógmanni, spyr Jóannes Eidesgaard

Hetta er triðju ferð, at lögtingið fær eina frágreiðing um uttanlandsmál frá lógmanni til umrøðu. Hetta er ein goður síður, sum avgjort kann vera við til at styrkja um tað demokratisku tilgongdina. Men ein frágreiðing og eitt aðalorðaskifti hava sjálvsagt eisini sínar avmarkingar, tí lögtingið tekur sum so ikki nakra endaliga stóðu, men verður tað upp til lógmans at gera av, í hvønn mun hann vil fylgja ráðum tingsins. Og í seinasta enda verður tað ivaleyst ráðgevingin og ynskini frá samgongulimum, sum fara at viga mest,

tó at vit í uttanlandsmálum eiga at miða eftir breiðum semjum.

Men tá menn og kanska serliga andstöðingmenn hava hug at siga, at við einum aðalorðaskifti er heilaga grovín við demokratisku grundreglunum væl varð, so er tað ein skerdur sannleiki.

Eg eri samdur við lógmanni í, at rættast er, at henda frágreiðingin verður latin tingingum um árs-skiftið, tí tá ber betri til bæði at lita aftureftir og fram eftir.

Løgmaður sigur í formælinum soleiðis: **"Í Føroyum er tað lögmaður, ið situr fyri uttanlandsmálum**

og sum samskipar uttanlandsmál. Hetta geldur eisini á serokjum, sum lögmaður hevur sett aðralsstýrismenn at fyrirsita."

Tá eg las hetta, fór eg at hugsa um, hvi lögmaður sigur hetta? Hetta brotið er ikki sambært stýrisskipanina, tvørturímóti. Er hetta fyrri at krita vøllin uppi Tinganesi, ella er hetta fyrri at siga varalógmanni frá, at hann sambært lógmanni ikki er annað enn ein lógmansfulltrúi í uttanlandsmálum, tí tað er lögmaður, sum fyrirsitir málsoðkjum? Tað er hann, sum eigur sein-

asta orðið.

Sambært stýrisskipanarlógina er tað eingin ivi um, at uttanlandsmál eins og øll onnur málsoðki kundi verið latin øðrum landsstýrismanni at umsitið fullt og heilt, men tað hevur lögmaður so ikki valt. Men hvi verður hetta brotið tikið fram í hesi frágreiðing?

Annars eru tað lögfróðingar, sum vilja vera við, at lögmaður ikki eigur at umsita hvørki uttanlandsmál ella onnur málsoðki, tí hvør skal tá útanna eftirlitið við hesum málsoðkjum sambært § 33 stk. 3?

Jóannes Eidesgaard setur spurnartekin við, um tað er rætt, at lögmaður, sum skal hava eftirlit við landsstýrismanninum, sjálvir umsitur ávis málsoðki

Jóannes Eidesgaard við lógmann:

Skipa fyrri einum ES-seminari

Um handilssáttmálar við onnur lond enn ES sigur lögmaður, at hetta økið er afturúrsligt. Kanska kundi lögmaður útgreinað hetta eitt sindur betur? Annars fegnast vit eisini um, at tveir av hesum sáttmálum, tann við Pólland og tann við Estland, eru fingnir upp á pláss, sigur Jóannes Eidesgaard

Umframt at vera eitt orðaskifti um uttanlandspolitikk í vanligum høpi, so leggur lögmaður eisini okkara viðurskifti við ES upp til eitt aðalorðaskifti, har "Reyða álitid" er eitt fylgiskjal.

Okkara viðurskifti og samband við ES eru ein tyðandi partur av okkara uttanlandspolitikki, og eg haldi henda vera so tyðandi, at hann átti at verði viðgjörður fyri seg. Í vavi eru "Bláa" og "Reyða álitid" ikki heilt einki, og serligu trupulleikarnir í málinum gera, at rættast var, at hetta málið fekk eina serliga viðgerð fyri seg.

Vit hava nakrar royndir av serligum seminarum um ávis trupul viðurskifti. M.a. høvdu vit eitt seminar um "Frágreiðingina frá oljuráðleggingarnevndini", har tey fakkonu greiddu tingmonnum frá, hvussu málið er sett saman, og hvar gongdar leiðir eru. Eg kundi hugsað mær, at bæði okkara kommunuviðurskifti og okkara samstarv við ES vóru viðgjörð á slíkum seminarum.

ES-málið er í roynd og veru eitt sera komplekst og trupult mál, sum umframt hevur alstóran týdning fyri framtíð okkara. Og málið er ikki stóðugt, tí fortreyttar broystast rættlaga skjótt. Og við tí ávirkning, sum WTO hevur havt á ES-skipanina, so broytist okkara málsetningur eisini.

Eg fari tí at mæla lógmanni til, at hann tekur stig til eitt slíkt seminar, sum kann fegna um ein arbeiðsdag, har umboð fyri tey, sum skrivaðu "Reyða álitid" greiða okkum nærri frá. Og hetta hevur ivaleyst eisini tyðning fyri tey nøgva nýggju tingfólkin.

Besta grundarlagið fyri skilagóðum stóðutakanum er vitan og innlit. Síðan kundu vit tikið eitt meira djúptkið orðaskiftið á tingi. Eg siggi eisini, at lögmaður sigur í samrøðu við Sosialin í dag, at hann ivast í, hvørja orku tingmenn hava til at fara í ein dialog um hesi viðurskifti.

Síðan vil eg siga, at eitt framstig er hent við "Reyða álitinum" í mun til "Bláa álitid". "Bláa álitid", sum skuldi kanna gagnligastu marknaðararagongdina til ES, kom í august 1995. Nú so nógv ár aftaná, hevur eingin politisk viðgerð verið av hesum álitu yvirhøvur.

"Reyða álitid", sum kom í fjór, er grundað á fyrra tilmæli í "Bláa álitinum" um eina serskipan, ið er ein EBS-liknandi avtala saman við eini tollsamgongu. Arbeiðssetningur nevndarinnar var at gera eitt samráðingarpullegg, sum bygd á "Bláa álitid", sum onga politiska viðgerð fekk.

Her er niðurstøða nevndarinnar púra greið, at ein EBS-liknandi skipan sett

saman við eini tollsamgongu í roynd og veru er tað sama sum limaskapur í ES, soleiðis sum ES var skipað, aðrenn Maastricht kom í gildi. V.o.o. hevur arbeiðssetningur nevndarinnar, sum táverandi lögmaður Edmund Joensen stakkt út, verið, at gera upplægg til samráðingar um eina EBS-liknandi skipan sett saman við eini tollsamgongu, sum sambært seinasta álitinum er ein limaskapur í ES aðrenn Maastricht.

Men lögtingssamtýktin frá 1974 um, at Føroyar valdu at standa uttan fyri ES, varð eisini gjord aðrenn Maastricht. Í roynd og veru er her talan um eina samstarvsskipan, sum ikki er í tráð við tað, sum lögtingið seinast hevur samtýkt á hesum oki.

Ein onnur sera greið niðurstøða í "Reyða álitinum" er, at um vit ynskja fullt tollfrælsi í eini tollsamgongu, so verður kravið, at vit í fullan mun taka lut í samlaða fiskivinnupolitikkinum hjá ES. Og júst hetta við felags fiskivinnupolitikkinn hevur verið tað hjá okkum eins og hjá norðmonnum, sum hevur stýrt vøllinum til ikki at sokja limaskap.

Og spurningurin um, í hvønn mun aðrir t.v.s. útlendingar skulu eiga og stýra tað tilfellding, sum vit fegnir vilja kalla "fóksins

ogn", er sera aktuellur júst nú, men beinleiðis ábendingar um fulla liberalisering á hesum okkjum hava vit ikki sæð enn.

Viðvíkjandi eini EBS-liknandi skipan sigur nevndin, at fimm eru leiðirnar at ganga, triggjar við beinleiðis EBS-avtalu við ES, og tveir við eini EBS-liknandi skipan gjøgnum EFTA-felagsskapin.

Uttan at leggja seg á eitt einstakt val sigur nevndin, at nevndin metir, at fyrsti møguleikin til at víkja verandi handilssáttmála til eina samstarvssavtalu er tann minst viðgongda og tann, sum mest sannlíkur er at koma á mál við við teimum tættum, sum vit hava størst áhuga fyri. Og sum skilt, so er tað henda kós, sum landsstýrið í lotuni arbeiðir eftir, og tað er uttan iva eisini rætta leiðin.

Og at henda víðkan fevnir um heilsufróðlig viðurskifti tykir mær eisini skilagott, tá nærur allar okkara útlutningur er matvørur. Hetta vil virka til eginkrøv um hækkan av teimum ásetingum og standardum, sum bert kunnu gagna okkum í síðsta enda.

Men ein EBS-liknandi skipan merkir eisini, at vit gerast partur av innmarknaðinum hjá ES og mugu í útgangsstøði góðtaka megingreglurnar í teimum fyra frælsinum. Hetta vil siga, at

vørur, tænastur, kapitalur og persónar hava frítt at fara um landamørk.

Men hetta setur nýggjar spurningar á dagsskránnu. Hvønn tyðning hevur hetta fyrri eina komandi foroykska kolvetnisvinnu? Hvørja stóðu hevur okkara vinnuáfastyrið og olju-málaráðharr til henda spurning?

Ófta hevur verið gitt um, hvi Schlüter gav okkum ráðvænni í undirgrundini. Ein teori hevur verið, at hetta var fyrri at umganga, at Føroyar komu undir ES oljudirektiv.

So tað er einki at fara skeivur í, at nýggir fyrimunir gjarna eisini reisa nýggjar vansar.

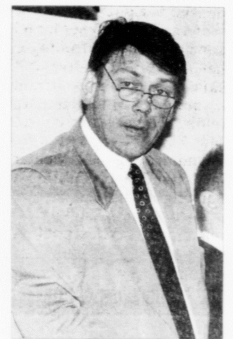
Men umframt tey fyra frælsini, so er talan um munagott samstarv á umhvørvis-, granskingar-, útbúgvingar- og arbeiðsumhvørvismálum. Slíkt samstarv áttu at givið okkum fyrimunir.

Gamalt hevur alt síðan 1992 verið at sagt, at handilssáttmálin við ES dugdi einki. Men nýggja vendin, sum kom her í vetur orsakað av ávirkanini frá WTO, hevur nú gjort, at umleið 97% av okkara útlutningi til ES ongar handilssáttmálar hava. Og hesin telur 80% av okkara samlaða útlutningi.

Her hevur landsstýrið saman við embætisverki sínum gjørt eitt gott arbeiði, sum vit í andstöðuni eisini eru takksamir fyri.

Men júst WTO-rákið, sum sigur, at **"substantially all trade"** í frihandilssokkjum verður frælsur ger, at okkara áhugamálið mótevnis ES eisini broytast.

Lögmaður sigur, at niðurstøðurnar í "Reyða álitinum" geva ábendingar um tveir gongdar leiðir. Onnur er ein víðkan av verandi

Jóannes Eidesgaard

handilssáttmála til ein EBS-liknandi sáttmála, og hin er, at Føroyar gerast sáttmálapartur í EFTA og EBS.

Sum áður sagt, so eru ábendingar um, at fyrra valið sær rættast út, men vit kenna ikki allar lutir hvørt væl til eina endaliga stóðutakan.

Saman við áheitanini á lógmann um at skipa fyrri einum ES-seminari, fari eg at heita á tingmenn um at royna at víðgera henda spurning so óheftan av fullveldisætlanini sum gjørligt. Sjálvt um man við røttum kann siga, at hesi mál kunnu hava nakkað við hvørt annað at gera, so vil eg mæla til, at vit víðgera ES-spurningin og EFTA-spurningin út frá verandi ríkisrættarlígu stóðu okkara. Tað kann ikki vera rætt at brúka so tyðningarmikil mál sum jarnbrot fyri einum øðrum.

Um handilssáttmálar við onnur lond enn ES sigur lögmaður, at hetta økið er afturúrsligt. Kanska kundi lögmaður útgreinað hetta eitt sindur betur? Annars fegnast vit eisini um, at tveir av hesum sáttmálum, tann við Pólland og tann við Estland, eru fingnir upp á pláss.